

“Het is nooit af”

Over het gedachtegoed van Louis Le Roy

“Moet je eens indenken. Je bent tekenleraar, koopt een weiland en begint te stapelen. Daar ga je zo’n 40 jaar mee door en kijk nu eens om je heen. Het gedachtegoed van Le Roy is voor veel mensen heel abstract, terwijl de ecokathedraal toch heel concreet is.”

– Peter Wouda

Tekst: Paul van Eerd en Machteld Klees

Op een zonnige zomerdag zitten we in de schaduw tussen de gestapelde stenen, middenin de ecokathedraal. Een uitgelezen plek voor een gesprek met bouwmeesters Roelof Koster en Peter Wouda van Stichting Tijd. Beiden hebben een persoonlijke band met het werk van Le Roy. Roelofs dochter speelde vaak in het Le Roygebied in de Groningse wijk Lewenborg. “Ze heeft het er nog altijd over, dat gun je elk kind.” Peter Wouda is één jaar jonger dan het Le Royproject aan de Kennedylaan in Heerenveen. Hij groeide in de buurt op en het was zijn speelplek. Later werkte hij vaak samen met Le Roy en leerde van hem het stapelen. Samen met een kleine groep vrijwilligers stapelen ze wekelijks verder.

“Louis had een paar belangrijke uitgangspunten. Hij maakte geen plan vooraf en geen ontwerp op papier want dan ben je al bezig met het eindresultaat. Het proces, het stapelen zelf en wat de natuur er vervolgens mee doet stonden bij hem voorop. Toch wist hij goed wat hij deed, hij had inzicht in het maken van constructies. Als eerste bouwde hij een stevig fundament, want stabiliteit is belangrijk, zo’n

Louis Le Roy in 2002 (Foto: Peter Wouda)

Wie was Louis Le Roy?

Louis Guillaume Le Roy (1924-2012) woonde een groot deel van zijn leven in Oranjewoud. Als tekenleraar gaf hij les in Heerenveen. Hij maakte de kunstacademie niet af maar hield zich veel bezig op het snijvlak van architectuur, ecologie en filosofie.

In 1973 verscheen zijn eerste boek ‘Natuur uitschakelen, natuur inschakelen’. Het werd een bestseller en hij gaf door het hele land lezingen. Zijn pleidooi voor het toelaten van spontaniteit, ‘vrije energie’, natuur en het hergebruik van materiaal in de stad vond weerklank. Hij schreef meer boeken en op verschillende universiteiten, ook in Duitsland, verzorgde hij gastlessen. Hij ontving onder meer de Oeuvreprijs van het Fonds Beeldende Kunsten en Bouwkunst en de Gerrit Bennerprijs.

Zijn bekendste nog bestaande werken zijn de ecokathedraal in Mildam en de Kennedylaan in Heerenveen. Stichting Tijd is ‘hoeder van het ecokathedrale gedachtegoed’ en beheert beide locaties.

gestapeld bouwwerk moet natuurlijk niet omkukelen. Bovendien moet er voldoende ruimte inzitten waar de natuur z’n gang kan gaan. Daarnaast is alles met elkaar verbonden.

Hij wilde geen dingen maken maar patronen. En bouwwerk is nooit ‘af’, er is altijd wel een los randje waar je verder zou kunnen gaan. Die uitgangspunten proberen we vast te

houden. Een tijdje werden er losse elementen gestapeld, dat werden ‘dingen’. Dat is niet de bedoeling, want het gaat niet om het individu dat stapelt maar om het doorgaande proces. We hebben dat niet afgebroken, zonde van de energie, maar proberen het onderling te verbinden en zo in het geheel op te nemen. Geduld is bij het bouwen heel belangrijk. We zijn gewend om snel

“Ah, precies wat ik nodig heb!”

resultaat te zien, maar dat is hier niet van belang”.

“Louis gruwde van het idee dat er na zijn dood een hek omheen zou komen en dat het zou stoppen. Juist het doorgaande proces, dat was voor hem de essentie. We bouwen dan ook verder in zijn geest en het is geen museum, het blijft veranderen. Wij vinden het dan ook niet relevant welke delen door Le Roy gestapeld zijn en wat later. Oudere bouwlagen mochten van hem best verdwijnen onder nieuwere. Best kans dat op de lange duur zijn stapelwerk niet meer zichtbaar is. Toen Louis met stapelen begon werkte hij anders dan later, hij deed steeds meer ervaring op. Elke stapelaar ontwikkelt ook z'n eigen handschrift, die verschillen zie je. Het bouw materiaal dat aangeleverd wordt is ook veranderd. In de begintijd was het terrein nog heel open en konden vrachtauto's hier goed bij om puin te storten. Soms kwamen er wel drie vrachtwagens per week. Veel materiaal kwam van gemeenten, zoals stoepbanden, betonnen palen en tegels. Zulk afval is nu geld waard. Het wordt vergruisd en verkocht. Nu komen er aanhangers van particulieren, met stenen van opritten en terrassen. Bij elke lading puin was het vaste grapje van Louis: ‘Ah, precies wat ik nodig heb’. Hij stapelde met wat hij aangeleverd kreeg, op de plek waar het gestort was en sleepte niet met kruiwagens vol stenen. Ook gebruikte hij geen

Boven: 1999, een vrachtauto komt materiaal brengen. Midden: Ekokathedraal in het voorjaar. Onder: Verschillende soorten bouw materiaal (Foto's: Peter Wouda)

Bouwmeester Marcel Prins aan het werk (Foto: Peter Wouda)

machines. Alles ligt los. Hij stapelde met z'n handen en tikte iets met een hamer of met een andere steen op z'n plaats. Zo werken wij ook nog steeds”.

“Het slechtste compliment dat je Le Roy kon maken was: “Mooi”. Hij was niet bezig met mooi of lelijk, de natuur is ook niet mooi of lelijk. De schoonheid in de natuur komt voort uit de functie. Een bloem is ook functioneel, om insecten te lokken. Je moet niet proberen iets moois of lelijks te maken. Mooi is een moment. Als de sneeuwkllokjes op de Kennedylaan bloeien is dat prachtig, de rest van het jaar zijn ze niet zichtbaar maar hebben toch hun functie.

Als je het proces op gang brengt, dan ontstaat er vanzelf en bepaalde schoonheid. Louis was in essentie kunstenaar, esthetiek zat in zijn natuur maar hij had ook veel vernuft en kennis. Marcel Prins, de derde bouwmeester [die tijdens het gesprek helaas niet aanwezig kon zijn], is van oorsprong beeldend kunstenaar. Hij ziet veel en werkt op

een bepaalde manier, dat sluit goed aan bij de werkwijze van Louis. Bovendien leren wij daar ook weer van”.

“Hoewel het proces bij de ecohathedraal in Mildam en bij de Kennedylaan in Heerenveen hetzelfde is, zijn het heel verschillende plekken. De ecohathedraal ligt net buiten het dorp, daar moet je echt heen gaan. De Kennedylaan ligt in een woonbuurt, buurtbewoners rapen

*“Je maakt geen dingen
maar patronen.”*

zwerfvuil, houden paden begaanbaar, brengen overvloedige planten en hebben er een mening over. De een is heel enthousiast, de ander vindt het maar een rommeltje. Dat zal wel zo blijven”.

“De ecohathedraal is een gemeentelijk monument (gemeente Heerenveen). Dat is best bijzonder, want bij een monument speelt het bewaren een belangrijke rol. Je mag er niet zomaar iets aan veranderen, terwijl wij natuurlijk steeds doorgaan met bouwen. Daarom is het proces erin opgenomen, het is een monument in wording. Dat is een heel andere manier van denken dan bij andere monumenten. Toch is er ook een belangrijke overeenkomst: je bouwt verder op je voorgangers en geeft het door aan de volgende generatie. We staan ook op de voorlopige lijst van landelijke ‘Post 65’-monumen-

Bouwmeesters Roelof Koster (L) en Peter Wouda (Foto: Paul van Eerd)

“Mooi is een moment.”

ten, uit de periode 1965-1990. Als het extra bescherming biedt is het allemaal prima, zolang we maar gewoon door kunnen stapelen”.

“Louis keek graag naar de Barok. Daar werkten kunstenaars, wetenschappers en vaklieden samen, dat vond hij een echte cultuur. Zo ontstonden de mooiste kathedraalen en de bouwers wisten dat ze het eindresultaat waarschijnlijk niet meemaakten. Dit is hiervoor een oefenplek op kleine schaal. Het is nooit af en 100 jaar stelt niets voor. Dat doorgaan, samenwerken, van generatie op generatie, daar moeten we weer meer naartoe. Dat is zo’n andere manier van denken dan het huidige individualisme. Het begrip ecokathedraal is niet gecertificeerd, iedereen mag ermee aan het werk, het gaat om de ontwikkeling. Het zou geweldig zijn als overal in Nederland ecokathedrale processen plaatsvinden”.

“Kunstgeschiedenis, daar wist Louis veel van, ook had hij veel musea bezocht. Zelf wilde hij niet met zijn werk in een museum hangen. Werk aan de muur, spotje erop en je bent als kunstenaar een object. Dat vond hij maar niks. Hier in zijn atelier bij de ecokathedraal hebben lange tijd schilderijen gestaan, die waren allemaal beschimmeld. Dat vond hij niet erg, want het waren oefeningen. Het ging bij hem echt om het proces van het maken en ervan te leren. Bij zijn huis had hij een glasverzame-

Boven: Hoogteverschillen. Midden: optreden van het koor Kwajr in de ecokathedraal. Onder: stapelen bij de Kennedylaan in Heerenveen (Foto's: Peter Wouda)

Speciaal voor Oase-lezers

Rondleiding

**Ecokathedraal en tentoonstelling Louis Le Roy
2 november 2024.**

Mildam/Heerenveen

De ecokathedraal is een intrigerende plek. Daarover lezen is één ding, zelf ervaren is nog beter. Daarom biedt Stichting Tijd, speciaal voor Oase-lezers, een rondleiding aan. In ongeveer anderhalf uur bekijken we de ecokathedraal, en brengen aansluitend een bezoek aan de tentoonstelling '100 jaar is niet niets' over leven en werk van Louis Le Roy. Wie zin heeft kan daarna nog even doorlopen naar het Le Roy-project aan de Kennedylaan in Heerenveen, op loopafstand van het museum.

Let op: Paden in de ecokathedraal zijn ongelijk en kunnen bij nat weer glad zijn. Goede schoenen en bij het weer aangepaste kleding is aan te bevelen.

De rondleiding start zaterdag 2 november om 11 uur in Mildam. De tentoonstelling is in het Museum Heerenveen. Duur middagprogramma naar keuze.

Mildam is bereikbaar met eigen vervoer, Arriva Lijntaxi (zie OV 9292) of OV-fiets vanaf Station Heerenveen (8 km).

Kosten: bijdrage rondleiding 5,- p.p. (contant afrekenen), zelf toegang museum betalen (museumkaart geldig).

Bij de ecokathedraal is geen toilet aanwezig en in Mildam is geen horeca geopend. Houd daar rekening mee!

Opgave: Vòòr 28 oktober, via info@stichtingoase.nl, er is plek voor max. 40 deelnemers. Vermeld als onderwerp 'Ecokathedraal' en in de mail naam en aantal deelnemers. Je krijgt enkele dagen van tevoren een bevestiging met route en informatie over parkeren, verzamelpunt etc.

ling. Daar heeft hij toch ook aquarellen van gemaakt, op panelen die op elkaar aansluiten. Alles bij elkaar heel groot en met een geweldige uitstraling. Prachtig werk, in essentie was hij kunstenaar”.

“Deze herfst hangt zijn werk toch in het museum. Ter ere van zijn 100e geboortedag komt er een tentoonstelling over zijn leven en werk in het Museum Heerenveen. Het brengt zijn werk onder de aandacht bij een jongere generatie. Ook wordt gewerkt aan een boek en een website met informatie over zijn oeuvre. Dat valt nog niet mee, want hij heeft nooit systematisch een archief bijgehouden.

Wat blijft is zijn manier om met de omgeving om te gaan, natuur

weer een plek geven in de stad, het hergebruik van materiaal. Om samen te werken waarbij het niet draait om het individu maar om het deel uitmaken van een langdurig proces”.

Informatie

www.stichtingtijd.nl

louisleroy.nl

In het archief van tijdschrift Oase zijn diverse artikelen terug te vinden. www.stichtingoase.nl.

Tentoonstelling

'100 jaar is niets'

De tentoonstelling '100 jaar is niets' is te zien van 26 oktober 2024 t/m 2 februari 2025 in Museum Heerenveen.

www.museumheerenveen.frl

Op 31 oktober organiseert Stichting Tijd haar jaarlijkse symposium. Ook zijn er diverse andere activiteiten rond de 100e geboortedag van Le Roy.

www.stichtingtijd.nl